

ORADEA 1703 - 1710 - MONEDELE BLOCADEI

Călin Ghemiș*, Constantin Iosif Zgardan

Oradea 1703 - 1710 – Blockade Coins

Abstract

The article aims to present a few currency of necessity/notgeld, issued in the period of Rakocian war, known as Liberation War in hungarian literature.

Started in 1703 the the conflict leaded by Francisc Rakoczi the II -nd, put the city of Oradea under an blockade until 1710. Due to its geopolitical and economical position Oradea was an important city for both of the belligerents: the Habsburgs and the Principate of Transilvania.

In the period of Oradea blockade were issued some currencies, in the following years: 1706, 1707, 1708 and 1710, the last ones belonging to two tipes.

The most common type have the avers containing the imperial cypher I (after Iosif I) with the imperial crown, and the year (1706, 1707, 1708, 1710) while the obverse contain the legend: IN/NECES/SITATE/VARADI/ENSI.

Second type is represented by small coins of unifacies type, the avers contains the imperial cypher I, with crown and the letters GW (G(ross) W(ardein)).

From an numismatic point of view these currencies are not very beautiful but they are an important historical source for knowing the local events in the period of rakocian war.

Keywords: numismatics, Oradea, Rakoczi II, Imperials, blockade

Context politic

Cucerirea de către Habsburgi a orașului Oradea a însemnat, fără îndoială, cel mai important moment din istoria premodernă a acestuia. Stricăciunile produse de asediul din 1692¹ sunt consemnate în documentele vremii, iar amploarea lor se reflectă cel mai bine în patentă imperială din 4 decembrie 1691 emisă încă în timpul operațiunilor militare, prin care se ofereau o serie de privilegii și scutiri celor care se vor stabili în oraș și în împrejurimile acestuia².

Așezările satelit ale orașului erau și ele pustiite, iar politica de repopulare a acestora va da în scurt timp roadele așteptate mai ales datorită colonizărilor organizate făcute de imperiali³ în mai multe etape pe parcursul secolului al XVIII-lea.

Importanța strategică și politică a Oradei, văzută ca Poartă a Ardealului, a fost nu odată subliniată atât în istoriografia maghiară cât și în cea românească⁴, cele două istoriografii fiind, cum era de așteptat, pârtoare în legătură cu istoria acestei așezări.

Un alt factor, așezarea geografică a orașului, – veritabilă cheie a Principatului Transilvaniei – a contribuit substanțial la dezvoltarea urbei, dar în aproape egală măsură a generat pretenții ale puterilor vremii și implicit conflicte care au afectat-o uneori pentru lungi perioade de timp.

Răscoala antihabsburgică a lui Francisc Rakoczi al II-lea este unul dintre conflictele care după asediul din 1692 și invazia turcescă din anul următor au afectat grav orașul care abia își revenea.

Personaj ambițios, Rakoczi, se ridică împotriva expansiunii austriece antrenând mai ales după 7 iulie 1704 când în Dieta de la Alba Iulia este ales Principe al Transilvaniei, mai

* Complexul Muzeul Țării Crișurilor, ereshu@yahoo.com

¹ Georgiță, M., - Asediul cetății Oradea (1691-1692), în, *Crisia*, XXXI, 2001, p. 71 – 100.

² Sunt colonizate în această perioadă importante comunități sârbești care se vor constitui în miliții, cf. Gh. Lițiu – *Viața bisericească în Bihor în secolul al XVIII – lea*, în, **Din activitatea bisericească a Episcopiei ortodoxe a Oradei în ultimii două sute de ani**, Oradea, 1984, p.21 – 49., același autor amintește și vechile denumiri ale Velenței orădene: *Raczvaros* – orașul sârbilor sau *Katonavaros* - orașul soldaților.

³ Sunt colonizați acum alături de sârbi, macedoromânii și alte neamuri, vezi Ananie, G., - *Macedoromânii din Bihor. Oameni și fapte*, în, *Crisia*, XLI, 2011, p. 187- 197.

⁴ Alături de clasicele volume datorate lui Bunytai V., Jako, Zs., amintim aici seria celor cinci volume dedicate Istoriei Țării Bihorului coordonate de Szabo, O., și Zsoldos, A., precum și recenta Istorie a Bihorului ed. Moisa, G., Șipoș, S., Chiriac, A., Românașu, R.,

toate neamurile și păturile sociale din Principat și o parte a Ungariei, animate de puternice și justificate sentimente antiimperiale.

Pe de o altă parte, ambițiosul principe în dorința de a ajunge un principal jucător al politicii Central –Europene, încheie o alianță cu Franța aflată la acea vreme în conflict cu Casa de Habsburg⁵.

Antrenarea în miscarea rakocziană a nobilimii maghiare, aflată într-o stare încă feudală, pe de o parte, dar și a largilor mase de iobagi și haiduci, pe de altă parte, a pus încă de la începuturile ei (1703) semnul întrebării asupra sorților de izbândă a curuților. Practic în această răscoală două clase antagonice prin definiție –stapâni și supuși– se angajau în lupta împotriva unui dușman comun: Casa de Austria.

În acest context, eșecul răscoalei a avut printre altele o componentă majoră dată de slaba pregătire militară a curuților, echiparea precară a acestora și mai ales slaba lor organizare⁶.

Încheiată prin Tratatul de la Satu Mare din mai 1711, datorită trădării contelui Karoly, răscoala lui Rakoczi a rămas întipărită în mentalul colectiv al locuitorilor din Partium, și nu numai, generând o întreagă literatură istorică și folclorică⁷.

Cronologia evenimentelor orădene, fiind cuprinsă în anexă, nu vom insista asupra laturii evenimentțiale, vom aminti doar că piesele ce urmează a fi prezentate au fost bătute în anii în care blocada era mai intensă iar asediații constrânși în a lua măsuri în consecință.

Ajutorul oferit asediaților de către populația din târgurile satelit ale orasului, destul de consistent⁸, a fost totuși insuficient, iar pe de o altă parte, noua stăpânire s-a dovedit a fi incapabilă în asigurarea masei monetare pentru teritoriile noi înglobate imperiului⁹.

Scurt excurs istoriografic

Într-o notă, din 1875, datorată istoricului oradean Gyalokai Lajos, publicul cititor al Revistei Societății de Arheologie și Istorie a Comitatului Bihor, era informat despre donația făcută Societății de către doctorul Mayer Antal din Oradea. Era vorba despre o mică monedă datată 1707 ce purta legenda: IN NECESITATE VARADIENSI¹⁰.

Pentru a determina moneda, canonicul istoric, aminteste în scurta sa informare, catalogul lui Weszerle Jozsef¹¹, publicat postum în 1873, pe care îl folosește pentru a aminti analogii

⁵ Moartea regelui Spaniei, Carol al II-lea, a deschis șirul unor tensiuni între Ludovic al XIV-lea și Leopold I, în acest context conflictul lui Rakoczi ar fi fost de un real folos monarhului francez în realizarea pretențiilor sale vis-a-vis de tronul Spaniei.

⁶ Relevant, credem, pentru gradul de organizare al armatelor lui Rackoczi este un episod relatat de unul dintre comandanții blocadei orădene L. Szemere, care într-o scrisoare adresată lui S.Karoly, printre altele, amintește de un soldat Biro Janos, care trimis să-i caute și să-i recupereze pe dezertorii din tabăra lui Rakoczi, acesta îi captura și îi aducea în tabără și pe soldații trimiși cu diferite misiuni militare înafara taberei (apud, Torok, P., - *Haiducii în alb. Orașele de haiduci din comitatul Szabolcs și blocada de la Oradea 1703-1708*, în, „**Să păzim Oradea...**” **Istoria Oradiei și a Comitatului Bihor în epoca modernă timpurie. Studii despre istoria Țării Bihorului**, 4, Oradea 2017, p. 125-150.)

⁷ Nu este exclus ca unul dintre vechile toponime cunoscute din Oradea: Bone kut / Fântâna / Izvorul lui Bone, să provină din această perioadă. Pentru spațiul maramureșan sunt grăitoare toponime precum: Vîrful lui Pinte, Peștera lui Pinte, etc. Acestea sunt legate de Gligor Pinte din Măgoaja, celebru haiduc care a participat activ alături de curuți la diversele acțiuni militare, cel mai cunoscut fiind asediul Băii Mari.

⁸ Gorun, Gh., - *Administrația militară austriacă și constituirea administrației locale (1692-1850)*, în, **Istoria orașului Oradea**, Oradea, 1995, p. 159 – 165, autorul folosește ca principală sursă în reconstituirea evenimentelor de la Oradea din timpul blocadei, lucrarea mai veche a lui Scholtz B., - **Nagy Varad Varanak Története**, Nagyvarad/Oradea, 1907, 276 p. al cărei rezumat este prezentat în anexa acestui articol.

⁹ Se petrece în această perioadă un fenomen interesant, autoritățile imperiale, vehiculează, *Libertași* (monede emise de Rakoczi în cantități imense, cu legenda PRO LIBERTATE, în special cu nominale de 10 și 20) confiscă de la curuți cărora le sunt aplicate una sau mai multe contramărci, paritatea era 1 Poltura echivalentă cu 10 Libertași, pentru ca odată cu evoluția conflictului moneda rakocziană să se deprecieze astfel încât 1 Poltura echivala cu 20 de Libertași.

¹⁰ Gyalokai, L., - *Varad Suksegleti Erme*, în, **Regeszeti es Törtelmi Kozlemenyek. A Bihar varmegyei Regeszeti es Törtelmi Egylet, Nagyvarad/Oradea**, I, 2, 1875, p. 33-34.

¹¹ Weszerle J., - **Hatrahagyott Ermeszeti Tablai, F, V Tabla magyar varosokat illeto emlekermekkel**, Tab. V, nr. 15-18. La vremea cand scria Gyalokai, Weszerle Jozsef era trecut în neființă, iar meritul publicării primei editii a excelentului sau catalog îi revine episcopului catolic de Oradea, Romer Floris. În acest articol este folosită a doua ediție a acestui catalog apărută la Budapesta în 1911.

pentru piesa oradeană. De remarcat este faptul că Weszerle cunoștea toate variantele/tipurile pieselor.

Sunt primele mențiuni ale unor piese extrem de interesante care deschid seria puțin cunoscută în literatura românească a monedelor de necesitate bătute în cetatea Oradea.

Scholtz Bela¹², militar de carieră, dar și unul dintre cei mai importanți istorici ai burgului orădean din perioada antebelică, cunoaște existența unei singure piese bătute din seria celor emise în 1707¹³ și descrie condițiile vitrege în care ele au fost realizate.

Fig. 1. Poltura de necesitate, Oradea, 1708 (după Weszerle 1911)

De asemenea, acesta din urmă, este cel care descrie cu acuratețe istoria operațiunilor militare din timpul răscoalei lui Rakoczi al II-lea din jurul Oradiei (vezi **Anexa**).

Adolf Resch, unul dintre cei mai buni numismați ai Principatului Transilvaniei, și nu numai, nu cuprinde în catalogul său piesele bătute la Oradea¹⁴, din motive care ne scapă.

Unger Emil, amintește piesele bătute la Oradea, subliniind faptul că acestea sunt extrem de rare.

Huszar Lajos, omite tratarea acestor piese în catalogul publicat în 1979, poate și datorită caracterului acestei lucrări¹⁵.

Un alt istoric care s-a ocupat în special cu istoria mișcării curuților, Esze T., discută într-un context mai larg piesele bătute la Oradea în timpul blocadei, într-un studiu general de la sfârșitul anilor 40 ai secolului trecut.

Până în prezent cea mai completă și complexă lucrare referitoare la aceste piese, și nu numai, i se datorează lui Szeman Attila. Acesta analizează 23 de piese orădene¹⁶ și le fixează în contextul istoric al emiterii acestora punând la dispoziția specialiștilor un veritabil instrument de lucru.

În istoriografia românească primele informații despre existența acestor monede apar în cunoscutul catalog: *Monede și bancnote românești*, cu mențiunea că autorii specifică faptul că au cunoscut monedele orădene doar din literatură¹⁷.

Conform acestora, la nivelul anilor 70, în România, erau cunoscute doar din literatura numismatică, piese cu milesimul: 1706 (o piesa), 1707 (o piesa), 1708 (o piesa), 1710 (doua piese/variante).

Din cunoștințele noastre, până în prezent nu există studii în literatura numismatică românească dedicate acestui tip monetar sau altor tipuri de monede de necesitate emise în Transilvania. Piesele ilustrate în acest articol se aduagă la cele cunoscute de Szeman și sunt inedite¹⁸.

¹² Despre importanța operei lui Scholtz: Marta, D., - **Cetatea Oradiei. De la începuturi până la sfârșitul secolului al XVII-lea**, Oradea, 2013, p. 16, Moisa, G., - *Monografi și monografii bihorene*, in, Moisa Gabriel, (ed) **Monografia Județului Bihor (1943)**, Cluj- Napoca, 2018, p. 11-31.

¹³ Scholtz, B., - **Nagy-Varad Varanak Története**, Nagy-Varad, 1907, p.230.

¹⁴ Resch, A., - **Siebenburgische Munzen und Medaillen**, Hermannstadt/Sibiu, 1901, passim.

¹⁵ Huszar, L., - **Munzkatalog Ungarn, von 1000 bis heute**, Budapest/Budapesta, 1979, psssim.

¹⁶ Szemann A., - **In Necessitate... A Rakoczi - Szabadsagharc idoszaknak „Labanc” szuksegepenzei**, Budapesta, 2003, p. 49 – 52, cat. Nr. 23 – 46.

¹⁷ Buzdugan, Gh., O.Luchian, Oprescu C.C., - **Monede si bancnote romanesti**, Bucuresti, 1977, p. 226-227.

¹⁸ Piesele se păstrează în două colecții particulare din Oradea respectiv Debrețin, le mulțumim și aici

Descrierea pieselor

Tipul I (**Fig.2. a – f., Fig. 3. a-c**)

Avers: cifrul imperial I (Iosif I) într-un cerc, la unele exemplare cercul lipsește, surmontat de o coroană imperială și milesimul: 17I06, 17I07, 17I08, 17I10.

Revers: pe patru rânduri legenda: PRO/NECES:/SITATE/VARAD:., la unele exemplare legenda apare pe cinci rânduri modificată: IN/NECES/SITATE/VARADI/ENSI sau IN/NECES/SITATE/VARADI/ENSIS.

Dimensiuni: Diam: 19 – 20 mm., Greutate: 1,24 - 1,46 - 1,78 – 2,88 gr.

Nominal: Poltura.

Tipul II (**Fig.2. g-h**)

Acest tip este reprezentat de mici monede unifacies.

Avers: cifrul imperial I (Iosif I) surmontat de coroana imperială, având de o parte și de alta literele GIW (G/ross W/ardein).

Dimensiuni: Diam: 15,5 – 16,00 – 16, 5 mm., Greutate: 0,70 – 1,10 gr.

Nominal: Poltura?

Din punct de vedere statistic piesele cunoscute, sunt repartizate pe ani după cum urmează: 1706 (cinci piese), 1707 (patru piese), 1708 (18 piese), 1710 Tip I (două piese), Tip II (trei piese).

Calitățile estetice ale acestor monede nu sunt unele care să le avantajeze, analiza lor a dus la concluzia că ele au fost bătute ad-hoc, cu ștanțe confecționate de meșteri care nu aveau cunoștințe serioase de heraldică sau un rafinat limbaj vizual. De asemenea variațiile de greutate evidente, constituie argumente în plus pentru a contura cunoștințele în domeniu ale celor care le-au realizat. Piesele sunt ceea ce sunt, monede de necesitate, bătute într-o perioadă de necesitate.

O „abatere” de la calitățile execuției acestor piese poate fi considerată cea a unor exemplare bătute în 1708. Este vorba despre trei piese, care se remarcă prin „grija” pentru realizarea și aranjarea elementelor pe flanul monedei.

Din punct de vedere al arheologiei epocii premoderne, trebuie subliniat faptul că pentru nici o piesă nu există cunoscut măcar un context de descoperire.

Un alt aspect care trebuie amintit aici este faptul că, în afară de piesa donată Societății de Arheologie a Comitatului, nu este cunoscută vreo piesă care să provină de pe teritoriul sau din arealul vechiului Comitat al Bihorului.

Din punct de vedere istoric, numărul mare de piese bătute în anul 1708 pare să indice intensificarea blocadei în jurul burgului orădean, fapt ce contrazice afirmațiile lui Scholtz legate de piesa pe care el o cunoștea acum mai bine de 100 de ani.

Concluzii

Trecerea în revistă și ilustrarea monedelor de necesitate bătute în timpul războaielor, de către garnizoana imperială la Oradea, se dorește a fi o contribuție la istoria primelor decenii de stăpânire austriacă a burgului de pe Criș și în același timp o contribuție la cunoașterea numismaticii orădene.

Cu tot aspectul lor rudimentar, micile monede orădene transmit un puternic și complex mesaj, pe de o parte, apartenența orașului la noile structuri administrative, iar pe de altă parte, loialitatea față de coroana imperială, manifestată nu numai de apărătorii cetății, ci și de populația din jurul acesteia, așa cum rezultă din izvoarele vremii.

Încercarea noastră de a stabili cele două tipuri monetare se dorește a fi un punct de pornire pentru o mai amplă prezentare a producției numismatice și medalistice legată de orașul de pe Crișul Repede.

Într-o altă ordine de idei, aceste piese se înscriu în categoria mai largă a unor documente numismatice care fac parte dintr-o istorie recuperată a cetății orădene, categorie ignorată sau necunoscută de unii dintre istoricii care s-au ocupat de studierea trecutului acestui oraș.

ANEXA - Evenimentele din timpul blocadei orașului Oradea¹⁹

1703 – 17 aprilie, căpitanul Gödényi Pál primește ordine să conducă împreună cu Kós Mihály trupe care să înconjoare Oradea.

Pe 19 iulie căpitanul Bóne András, în fruntea a 4000 de călăreți și 3000 de infanteriști, atacă și cucerește castelul de la Diosig și îi învinge pe imperiali.

Când vestea ajunge la garnizoana orădeană căpitanul Kiss Balázs împreună cu sârbii loiali împăratului pornește spre Diosig, îi atacă și îi risipește pe curuții aflați acolo.

În 26 iulie Rákóczi îi scrie regelui francez Ludovic al XIV – lea și îl asigură că are sub control întreaga țară până la Dunăre, i-a înfrânt pe sârbi în trei bătălii și a reușit să ocupe cetățile Kálló, Carei, Șimleu, Baia Mare și Huszt, iar cetățile Satu Mare, Munkács, Ungvár, Oradea Mare și Tokaj le ține sub asediu.

Pe 6 august armatele sunt transportate cu căruțe până la poarta Olosigului pe care o sparg cu topoare, îi atacă pe sârbii aflați acolo și pradă orașul. Actului de răzbunare al curuților au căzut victime aproape 7000 de sârbi, alături de comandantul Kiss Balázs. Căpitanul Bercsenyi a ocupat orașul, a organizat înconjurarea acestuia și s-a întors în tabăra lui încărcat de captura adunată în tabăra de la Oradea.

Comandantul cetății, contele colonel Fels-Colonna în acest timp se afla în vizită la Ineu. A considerat că din cauza locuitorilor maghiari ostili nu se poate întoarce în siguranță la Oradea. Pentru siguranță a primit un batalion de sârbi și câțiva soldați nemți de la comandantul Aradului, colonelul Löffelholz.

Pe 22 octombrie generalul Sennyei îi trimite un raport lui Rákóczi în care îl anunță că din Cluj cete imperiale și sârbi au pornit spre Oradea. Din această cauză căpitanul Bóne András și oamenii săi au fost trimiși de la Diosig spre Cluj Napoca, iar generalul Orosz Pál, în fruntea a 5 batalioane a fost direcționat spre Oradea.

Generalul Glöckeksberg a considerat că trupele pe care le avea nu vor fi de ajuns pentru ocuparea Oradei, și a rămas la Șimleu. Căpitanul Bóne, recunoscând că misiunea lui este în zadar, la mijlocul lui noiembrie a părăsit Ardealul, iar o parte din trupa lui a fost redirecționată la Beiuș - devastat în 18 noiembrie de sârbi – ca să împiedice ocuparea cetății de acolo de către trupele imperiale. Bóne se grăbește să-l schimbe pe generalul Orosz, aflat la acest moment la Oradea.

Generalul Sennyei și-a dat seama încă de la începutul lunii noiembrie că trupele trimise pentru înconjurarea Oradei nu vor fi îndeajuns de puternice, și a mai trimis după trupe.

Astfel că pe 14 noiembrie de la Diosig sosesc 4 batalioane de infanteriști sub conducerea lui Eölyös Ferencz, din care doar unul a fost înarmat complet, restul avea doar coase, iar un batalion nu avea nici măcar îmbrăcăminte. Din această pricină oamenii se pregăteau să se retragă din lupte.

Jármay Ferencz și oamenii lui au sosit în Bihor pe 17 noiembrie și într-un raport trimis lui Sennyei transmite următoarele: garnizoana orădeană a surprins tabăra lui Tordai, pe cei mai mulți dintre oameni i-au omorât, iar armatele au fost împrăștiate.

În timpul atacului garnizoana orădeană a incendiat Episcopia, de unde populația s-a refugiat peste Barcău. Jármay mai raportează că având doar 600 de oameni – în cea mai mare parte neînarmați – nu va putea apăra Bihorul pentru foarte mult timp.

Blocada slăbită, a reușit să fie menținută doar după sosirea în Bihor a căpitanului Bóne și a armatei lui pe data de 27 noiembrie.

Comanda armatelor curute a fost preluată de către căpitanul Bóne. Pe 8 decembrie acesta a ars o fabrică de bere și mai multe case din apropierea Oradei, iar pe haiducii găsiți aici i-a omorât.

Creșterea numărului de trupe rebele în jurul Oradei a avut un efect negativ asupra populației care a fost nevoită să asigure hrană pentru soldați peste puterile ei.

Reprezentanții Comitatului Bihor au transmis către generalul Sennyei o contestație în care atrag atenția asupra faptului că Bihorul este obligat să aprovizioneze, nu doar trupele din apropiere Oradei, dar și pe cele din Satu Mare și Șimleu, lucru care va sărăci populația din sate.

Tocmai din aceste cauze și garnizoana cetății ducea lipsă de hrană. Ducele Jenő, comandantul suprem al trupelor imperiale din Ungaria a dat comandă colonelului Löffelholz, comandantul Aradului să asigure aprovizionarea garnizoanei din Cetate.

La comanda generalului Sennyei căpitanul Bóne părăsește Oradea Mare pe 28 decembrie și împreună cu generalul Orosz este trimis împotriva sârbilor care făceau ravagii în Transilvania.

Dintr-o scrisoare al lui Bóne datată din 1 ianuarie 1704, reiese că acesta este profund nemulțumit din cauza condițiilor grele la care trebuie să facă față împreună cu oamenii săi.

¹⁹Textul este tradus după Scholtz Bela – **Nagy Varad Varanak Története**, Nagy-Varad/Oradea 1907, p. 220 – 234, îi mulțumesc și pe această cale doamnei Szomoru-Popa Edina, pentru traducerea textului din limba maghiară.

Comandantul cetății Oradea, contele Fels-Colonna a profitat de plecarea lui Bóne din apropierea orașului și i-a atacat pe puținii curuți rămași în tabără.

Pe data de 10 ianuarie garnizoana orădeană întărită de 1000 de sârbi sosiți din Arad reușește să cucerească fortificațiile de lângă Biharea.

Curuții au fost surprinși de infanteriștii aflați în afara șanțurilor, o mică parte din ei ajung până în curtea bisericii, unde sunt înconjurați și masacrați. Cei care reușesc să fugă de aici sunt urmăriți până la Diosig, unde întreaga localitate este incendiată.

Despre cât de slab au fost înarmați curuții vorbește și faptul că vreo 100 de oameni nu aveau cartușe.

Pe data de 11 aprilie garnizoana orădeană atacă din nou tabăra curuților de lângă Episcopia și îi alungă până la Barcău.

După ce se întoarce din Transilvania căpitanul Bóne primește comanda să înainteze spre Szolnok pentru a-i opri pe sârbii de acolo. În locul lui Bóne este trimis la Oradea căpitanul Vájó András.

După ce, pe 5 mai 1704 Leopold I a murit, pe tronul Ungariei a urcat fiul acestuia, Iosif I, în această perioadă Rákóczi are în subordine întreaga Transilvanie și este ales principe în Dieta de la Alba Iulia.

În iunie, generalul Löffelholz împreună cu detașamente sârbești încearcă să aprovizioneze garnizoana orădeană pentru un timp mai îndelungat, dar nu reușește, deoarece comandantul adjunct al cetății Oradea, locotenent-colonelul Beckers face o ieșire fulger până la Biharia – unde-i nimicește pe curuți, ajungând până la Beiuș, de unde se întoarce încărcat cu provizii.

Generalul Herbeville a ajuns pe data de 4 octombrie până la Tisa pe care a traversat-o la Szeged, dar în drumul lui a întâlnit doar sate și orașe părăsite. Ajungând la Oradea urma să-și reorganizeze armata epuizată de marș și foamete.

Oradea a devenit baza acțiunilor lui Herbeville în Transilvania, iar în primele zile din octombrie începe înaintarea în Transilvania.

Pe 9 noiembrie ajunge până la Șimleu, iar pe 11 noiembrie până la Jibou, unde învinge oastea lui Rákóczi ceea ce îi deschide drumul spre Transilvania.

După numirea lui Gyürki Pál în funcția de comandant suprem, generalul Károlyi Sándor comandă populației Comitatului Bihor să se supună noului comandant și să se alăture batalionului acestuia pentru a spori șansele de ocupare a cetății Oradea.

Bihoreni, însă, nu prea s-au înghesuit sub steagul lui Herbeville, asediul Oradei a fost îngreunat și din cauza subcomandanților care nu s-au înțeles asupra planului de asediu al orașului, iar în lipsa unui conducător consecvent, fiecare subcomandant a luptat după propria conștiință și capacitate.

Tratativele dintre Rákóczi și noul împărat Iosif I, au eșuat din cauza cerințelor exagerate ale principelui, dar și din cauza puținelor concesiuni făcute de către împărat.

Lupta decisivă pentru învingerea răscoalei a fost planificată să aibă loc în mijlocul țării, astfel generalul Rabutin primește ordin în 1706 ca să părăsească Oradea, după aprovizionarea acesteia și să părăsească Transilvania, urmând să se unească cu grosul armatei, aflată sub comanda contelui Starhemberg.

Eșuarea tratativelor de pace au dus la repornirea luptelor din jurul Oradei, iar locotenent-colonelul Beckers, comandantul adjunct al cetății Oradea, acesta raportează încă din 20 iulie că soldații imperiali sunt atrași în trupele rebelilor prin tot feluri de strategii.

Colonelul Rabutin a pornit din Ardeal doar pe la mijlocul lunii iulie. El s-a îndreptat spre Oradea, conform ordinelor, și a aprovizionat-o pentru timp de aproximativ 2 luni.

Potrivit măsurilor luate de consiliul de război de la Viena, Rabutin ar fi trebuit să găsească la Oradea stoc de praf de pușcă și plumb, dar n-a fost așa. A fost de asemenea obstrucționat în încercarea de a se uni cu sârbii conduși de Löffelholz, deoarece aceștia au fost învinși de contele Károlyi Sándor la Békés.

În aceste condiții Rabutin a fost forțat să rămână în timpul iernii la Debrețin, și a ajuns la Pesta pe 21 ianuarie 1707.

Se pare că 1707 a fost cel mai greu an pentru garnizoana orădeană. Ajunsă la capătul tuturor rezervelor, comandantul garnizoanei a bătut monede din vase vechi de cupru. Pe fața acestor monede de cupru sunt inscripționate în latină cuvintele „IN NECESSITATE VARADIENSIS”, iar pe verso, în mijlocul monedei se vede coroana imperială și anul, împărțit de litera J: 17-J-07.

Garnizoana orădeană va fi salvată din această situație disperată doar pe data de 6 august când generalul Rabutin este trimis din Viena spre Transilvania. În drumul lui învinge curuții din apropierea Oradei în două rânduri, iar la sfârșitul lui noiembrie aprovizionează cetatea cu hrană suficientă pentru cel puțin 14 luni.

Populația nu s-a alăturat deschis și în mod permanent răscoalei conduse de Rákóczi, în primul rând din cauza actelor crude ale sârbilor. Acest lucru este menționat și într-o scrisoare a lui Rákóczi către Bercsényi, cu această ocazie principele consideră că singurul care ar reuși să-i învingă pe sârbi

ar fi Bóne.

Rákóczi a avut foarte mare încredere în capacitățile căpitanului Bóne, tocmai din acest motiv acesta a fost chemat de numereose ori în anii anteriori, dar și în 1707 sau 1708.

Nu a avut aceeași părere despre Palocsay. Într-o scrisoare datată 6 iunie 1708, adresată lui Károlyi principele scrie că în locul lui Palocsay – în care și-a pierdut încrederea, și care și-a pierdut autoritatea în fața propriilor oameni – este nevoie de un comandant mai capabil și mai de încredere.

Generalul Rabutin a petrecut doar puțin timp la Oradea, după care s-a îndreptat spre Transilvania. La Gherla se unește cu trupele generalului de artilerie Kriechbaum, și armata astfel întărită pornește spre Sibiu.

Acesta era momentul ales de Rákóczi ca să atace Cetatea Oradea în speranța că îi va învinge pe lobonți. Principele, însă, se înșală amarnic, lucru care reiese și dintr-o scrisoare a lui Rákóczi către Bercsényi în care vorbește despre eșec, dar tot aici își exprimă mulțumirea față de situația despre care a aflat în timpul atacului și anume că garnizoana din Oradea duce lipsă de provizii, iar garda maghiară și cea austriacă nu se mai înțeleg. La un viitor asediu în timpul iernii acest lucru poate însemna că cetatea nu va mai rezista foarte mult.

Veștile bune despre operațiunile de iarnă îl bucură pe Rákóczi care pe 9 ianuarie 1709 îl îndeamnă pe contele Károlyi să nu se ferească de nici un sacrificiu pentru ocuparea Oradiei, deoarece va fi răsplătit bogat pentru acestea. Mare i-a fost deci dezamăgirea atunci când a aflat că în august Kriechbaum a asigurat aprovizionarea cetății pentru mai multe luni.

Din memoriile lui Rákóczi din anul 1709 reiese că principele atribuie reușitele militare ale lui Kriechbaum, în primul rând, faptului că cetatea Oradea a rămas fără comandant după ce acesta s-a îmbolnăvit de pestă, și a murit. Într-un alt document datat din 3 august 1709 Rákóczi îl învinuiește și pe contele Károlyi, spunând că înfometarea orădenilor ar fi putut da rezultat dacă Károlyi ar fi avut mai multă energie și devotament și ar fi blocat strămtorile dinspre Transilvania.

Aprovizionarea Oradiei a fost datorită comandantului de la Szeged, baronul Lövenburg Frigyes, care, însă n-a reușit să treacă peste liniile asediatorilor – lucru confirmat într-un raport datat din 18 februarie.

Lövenburg transmite o cerere urgentă către generalul Kriechbaum pentru a salva cetatea Oradea, iar acesta pornește pe data de 27 iulie din Agârbiciu (lângă Cluj-Napoca) cu 1800 de călăreți și 800 de infanteriști ca să transporte 130 de căruțe de făină în cetatea Oradea.

Pe 2 august Kriechbaum ajunge până la Peștera, unde-i întâlnește pe cei 500 de curuți ai lui Bagoși, pe care-i pune pe fugă. Pe 4 august ajunge până la Oșorhei, de unde reușește să transporte făina în cetate, peste fortificațiile asediatorilor²⁰.

Pe 5 august își continuă drumul spre Episcopia, și trecând lângă zidurile cetății primește seria obișnuită de trei lovituri de tun în semn de onoare.

Din tabăra de lângă Episcopia, Kriechbaum transmite un raport comitetului de război în care menționează starea degradată a zidurilor Oradiei, și consideră că ar fi nevoie de întărirea acestora.

Pe data de 6 august acesta trece Barcăul și reușește să alunge 3 regimente inamice, după care ajunge în aceeași zi până la Diosig. Ziua de 7 august este dedicată pentru odihna oștilor, câțiva dintre oameni fiind trimiși după provizii. Misiunea acestora se încheie cu un succes neașteptat de mare, întrucât soldații descoperă mai multe pivnițe încărcate cu provizii, pe care le golesc. În 8 august Kriechbaum pornește înapoi spre Episcopia încărcat cu aceste provizii.

Acesta ajunge la Oradea pe data de 9 august unde sub ochii celor 8000 de oameni ai contelui Károlyi transportă alimentele în Cetate. Tot atunci ajung din zona Beiușului 500 de căble de grâu, și astfel garnizoana orădeană este aprovizionată pentru cel puțin un an. A doua zi Kriechbaum pornește înapoi spre Transilvania.

Contele Károlyi – încercând să estompeze reproșurile lui Rákóczi la adresa lui – a blocat strămtorile spre Transilvania, astfel încercând să-l oprească pe Kriechbaum, dar măsurile lui lipsite de vigurozitate și hotărâre nu au dat rezultate, astfel că generalul Kriechbaum ajunge în Transilvania fără nicio greutate. Luptele izbucnite din cauza rebeliunii rakocziene în care s-au dus bătălii lungi pentru cetatea Oradea se apropie de sfârșit, practic 1709 marchează începutul declinului mișcării rakocziene.

Rănilor asediilor asupra cetății și a orașului Oradea însă au fost atât de profunde încât au fost nevoie de mulți ani de aici înainte pentru vindecarea lor. Dovadă a distrugerii orașului este faptul că în Oradea, în 1714 sunt doar 162 de case, iar în 1720, 216 case.

A fost nevoie de un secol și jumătate ca Oradea să ajungă din nou la prosperitatea pe care a avut-o acum 200 de ani.

²⁰ Cei 500 de curuți ai lui Bagoși proveneau din garnizoana cetății Piatra Șoimului/Solyomkovar, de lângă Aleșd, un puternic centru al lui Rakoczi menit a supraveghea Valea Crișului Repede, înfrângerea curuților la Peștera sau oricum în zona Aștileu-Aleșd-Tinăud, este amintită și de Jozsa F., - **Cetatea Piatra Șoimului, Monografie**, Aleșd, 2005, p. 68.

Fig. 2. Polturi, Iosif I, Oradea, a – după catalogul lui Weszerle, b-c 1706, c-d 1707, d-f 1708, g-h 1710

Fig. 3. Monede de necesitate, Iosif I, Oradea, imagini mărite.